

Убивство Роджера Екройда
Агата Крісті

Еркюль Пуаро

Еркюль Пуаро береться за чергове розслідування. Проте цього разу випадок здається детективу надзвичайно банальним: в англійському містечку помирає дехто місіс Феррас, заможна вдовиця. Містяни вважають, що це самогубство, доки не знаходять убитим Роджера Екройда – вдівця, який збирався одружитися з місіс Феррас. Справа набуває цікавого повороту. Під підозрою опиняється майже все оточення жертв. Та найбільше мотивів для вбивства має Ральф Пейтон – спадкоємець убитого Роджера, що буквально «загруз» у боргах... Звичайне розслідування перетворюється на складну головоломку, сповнену таємниць і загадок. Убивцею може виявитися будь-хто...

Агата Крісті

Убивство Роджера Екройда

Agatha Christie

The Murder of Roger Ackroyd

© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2018

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2018

* * *

Агату Крісті в усьому світі знають як королеву детективу. Близько мільярда примірників її творів продано англійською мовою, іще один мільярд – у перекладі ста іноземними мовами. Вона – найпопулярніший автор усіх часів. За кількістю перевидань її книги поступаються лише Біблії та творам Шекспіра. Її перу належать вісімдесят детективних романів і збірок оповідань, дев'ятнадцять п'єс і шість романів, написаних під псевдонімом

Мері Вестмейкот.

Перший роман Агати Крісті – «Таємнича пригода в Стайлзі» – написано наприкінці Першої світової війни, у якій письменниця брала участь у складі волонтерського медичного загону. У цьому романі вона створила образ Еркюля Пуаро – маленького бельгійського детектива, якому судилося стати найзнаменитішим героєм літератури детективного жанру після Шерлока Голмса. Цей роман було опубліковано у видавництві «Бодлі-Гед» 1920 року.

Після цього Агата Крісті щороку випускала по книжці, а 1926 року – шедевр «Убивство Роджера Екройда». То була її перша книга у видавництві «Колінз», що започаткувала їхню плідну й ефективну співпрацю, яка тривала п'ятдесят років і породила сімдесят книг. «Убивство Роджера Екройда» – це також перша книга Агати Крісті, яку було інсценовано – за назвою «Алібі» – й успішно поставлено на сцені одного з лондонських театрів Вест-Енду. «Пастка на мишей» – найславетніша п'єса письменниці – була вперше поставлена 1952 р. і не сходить зі сцени протягом найтривалішого в історії театральних вистав часу.

У 1971 р. Агата Крісті отримала титул Дами Британської Імперії. Померла 1976 р., і кілька її творів вийшли друком посмертно. Найуспішніший бестселер письменниці – «Сонне вбивство» – з'явився друком дещо згодом, того ж таки року, після чого вийшли її автобіографія та збірка оповідань «Останні справи міс Марпл», «Пригода в затоці Поленза» й «Доки триває світло». У 1998 р. «Чорна кава» стала першою з п'єс Агати Крісті, на сюжеті якої інший автор, Чарлз Осборн, вибудував свій роман.

Пункі, якій до вподоби традиційні детективні історії, вбивство, дізнання та підозра, що падає на всіх по черзі!

Розділ перший. Доктор Шеппард

Місіс Феррас померла вночі четверга із шістнадцятого на сімнадцяте вересня. По мене послали о восьмій годині ранку п'ятниці сімнадцятого. Мені нічого не вдалося удіяти: вона померла за кілька годин до мого приходу.

Минуло лише кілька хвилин по дев'ятій, а я вже повернувся додому. Відімкнув вхідні двері та навмисно трохи загаявся в холі, вішаючи капелюх і легке пальто, завбачливо одягнув,

щоб захиститися від світанкового холоду ранньої осені. Насправді я був дуже засмученим і схвильованим. Визнаю, тоді я ще не міг передбачити подій подальших кількох тижнів. І навіть не намагався цього зробити. Однак інтуїція нашіптувала мені, що попереду неспокійні часи.

З ідальні, по лівий бік від мене, було чути дзенькіт чайних чашок і сухе покашлювання моєї сестри Керолайн.

– Джеймсе, то ти? – гукнула вона.

Дивне запитання, кому б то ще бути. Відверто кажучи, саме через сестру я й затримався у холі. Девіз родини мангустів, як писав Кіплінг, це: «Піди та дізнайся». Якщо Керолайн колись вирішить мати герб, я безумовно пораджу їй зобразити мангуста, що стоїть на задніх лапах. Першу частину гасла можна було би пропустити: Керолайн спроможна дізнатися що завгодно, спокійно сидячи вдома. Я не знаю, як їй це вдається, але це так. Підозрюю, що її розвідка – то прислуга й торговці. Коли Керолайн виходить, вона не збирає новини, а поширює їх. І на цьому вона таки знається.

Власне, саме така її особливість і була причиною моїх нападів тривоги. Хай що я зараз не розповів би Керолайн про смерть місіс Феррас, за півгодини про це знатиме все село. Як фахівець я, звісно, намагаюся остерігатись. Ось чому звик завжди приховувати від сестри всю можливу інформацію. Зазвичай їй однаково все стає відомо, проте я отримую моральне задоволення від усвідомлення, що то не моя провина.

Чоловік місіс Феррас помер трохи більше як рік тому, а Керолайн невтомно стверджує (без будь-яких на те підстав), що його отруїла дружина.

Вона ігнорує мої незмінні заперечення, що містер Феррас помер від гострого гастриту, якому посприяло хронічне зловживання алкогольними напоями. Симптоми гастриту й отруєння миш'яком – тут я погоджуюся – дуже схожі, але Керолайн вибудовує свої звинувачення на зовсім інших припущеннях.

– Лише подивися на неї, – постійно чую від сестри.

Місіс Феррас, попри не першу молодість, була дуже привабливою жінкою, завжди одягненою, хоч і невігадливо, проте зі смаком. Утім, багато жінок купують одяг у Парижі, та не обов'язково через це отруюють своїх чоловіків.

Нерішуче стоячи в холі з такими думками в голові, я знову почув голос Керолайн – цього разу із різкішими нотками:

– Джеймсе, що ти там робиш? Чому не йдеш снідати?

– Саме йду, люба, – поквапливо озвався я. – Вішав пальто.

– За цей час ти міг би з десяток пальт повісити.

Її правда. Міг би.

Увійшовши до ідальні, я звично чмокнув Керолайн у щічку та взявся снідати бекон із яйцями. Бекон уже охолов.

– У тебе був ранній виклик, – зауважила Керолайн.

– Так, – відповів я. – У «Королівську галявину». Місіс Феррас.

– Знаю, – мовила сестра.

– Звідки знаєш?

– Мені сказала Енні.

Енні – покоївка. Мила дівчина, але невиправна балакуха.

Запала тиша. Я продовжував їсти бекон з яйцями. Кінчик довгого й тонкого сестриноного носа аж сіпався, як завжди бувало, коли щось її цікавило чи хвилювало.

– Ну? – запитала вона.

– Прикий випадок. Нічого не вдієш. Вочевидь, вона померла вві сні.

– Знаю, – повторила сестра.

Цього разу я роздратувався.

– Ти не можеш знати, – вихопилося в мене. – Я й сам не знав, коли дістався туди, а я ще нікому не говорив. Коли ця дівчина, Енні, знає, то вона, певне, провидиця.

– Мені сказала не Енні, а молочник. Він почув це від куховарки Феррас.

Як я вже згадував, Керолайн, аби щось дізнатися, не треба навіть виходити. Вона сидить удома, а новини плинуть до неї самі.

– Від чого вона померла? – продовжувала сестра. – Серцева недостатність?

– А цього молочник не сказав? – саркастично поцікавився я.

Не варто марнувати сарказм на Керолайн: вона все сприймає серйозно та належно відповідає.

– Він не знав, – пояснила вона.

Зрештою, Керолайн таки довідається. Краще почути від мене.

– Смерть від передозування вероналом. Останнім часом вона пила його від безсоння. Мабуть, випила зовелику дозу.

– Нісенітниця, – негайно видала Керолайн. – Вона зробила це навмисне. І не супереч мені!

Цікаво, що коли ви таємно переконані в дечому, проте не хочете цього визнати, то починаєте люто заперечувати, почувши це від когось іншого. Я відразу ж обурився.

– Ти знову за своє, – дорікнув я. – Квапишся ляпнути ні сіло ні впало. З якого це дива місіс Феррас вирішила покінчити життя самогубством? Удова, ще доволі молода, заможна, при доброму здоров'ї. Живи і насолоджуйся. Безглуздя якесь.

– Зовсім ні. Навіть ти мав би помітити, як вона змінилася. Це тривало десь упродовж останніх півроку. Схоже, її мучили кошмари. Ти сам щойно визнав, що вона не могла заснути.

– Твій діагноз? – спокійно запитав я. – Нещасна любов, гадаю?

Моя сестра похитала головою.

– Муки совісті, – із насолодою вимовила вона.

– Муки совісті?

– Так. Ти не повірив мені, коли я говорила, що то вона отруїла свого чоловіка. Тепер я впевнена як ніколи.

– Не думаю, що ти мислиш логічно, – сказав я. – Насправді, якби жінка наважилася на такий злочин, як убивство, то холоднокрівно насолоджувалася би плодами свого вчинку, не переймаючись такою дурнуватою сентиментальністю, як докори сумління.

Керолайн похитала головою.

– Може, такі жінки й існують, але місіс Феррас до них не належала. Вона була клубком нервів. Нестримне бажання змусило її позбутися свого чоловіка: вона була не з тих, хто

здатний витримувати страждання. А немає жодних сумнівів, що дружина такого чоловіка, як Ешлі Феррас, невимовно страждала...

Я кивнув.

– І відтоді те, що вона скоїла, переслідувало її. Не можу не жаліти її.

Сумніваюся, що Керолайн хоч трохи жаліла місіс Феррас за її життя. Тепер, коли жінка перенеслася туди, де (ймовірно) не зможе носити паризьких обновок, Керолайн готова дозволити собі ніжні почуття жалю та розуміння до неї.

Я запевнив її, що сама думка про це – безглузда. Я мусив наполягати, бо в душі й сам погоджувався принаймні з частиною сказаного. Але недобре, що Керолайн осягнула істину просто натхненна здогадками. Я не збирався заохочувати таке. Вона пройдеться селом, розповсюджуючи свою точку зору, а всі вважатимуть, що її підґрунтя – медична інформація від мене. Життя – це випробування!

– Дурниці! – вигукнула Керолайн у відповідь на мої критичні зауваження. – Ще побачиш. Ставлю десять фунтів проти одного, що вона залишила лист-сповідь.

– Вона не залишала ніякого листа, – зопалу кинув я, не подумавши, чим обернеться для мене це зізнання.

– О! – видала Керолайн. – То ти таки цікавився, еге ж? Джеймсе, я впевнена, глибоко в душі ти вважаєш так само, як і я. А ти старий і хитрий лис!

– Завжди варто припускати можливість самогубства, – відкарбував я.

– Буде розслідування причин смерті?

– Можливо. Це залежить від багатьох речей. Для розслідування достатньо, щоб я з абсолютною впевненістю констатував, що надмірну дозу випито випадково.

– А ти абсолютно впевнений? – проникливо запитала сестра.

Я не відповів. Просто встав з-за столу.

Розділ другий. Хто є хто у Кінгз-Ебботі

Допоки продовжу розповідати про те, що я сказав Керолайн і що вона сказала мені, було б добре, щоб ви мали хоч якесь уявлення про нашу, так би мовити, місцеву географію. Наше село Кінгз-Еббот, гадаю, схоже на будь-яке інше село. Найближче велике місто – Кранчестер – від нас за дев'ять миль. У нас є велика залізнична станція, невеличка пошта й два «Універмаги», що конкурують між собою. Працездатні чоловіки зазвичай іще замолоду вирушають із нашого села на пошуки кращої долі, а тут проживає багато самотніх леді та військових у відставці. Наше дозвілля і розваги можна підсумувати одним словом – «плітки».

У Кінгз-Ебботі є тільки два варті уваги будинки. Один – «Королівська галявина», залишений місіс Феррас її покійним чоловіком. Інший, «Парк папороті», належить Роджеру Екройду. Екройд завжди цікавив мене як чоловік, який узагалі не нагадував сільського сквайра, хай якими би ви їх не уявляли. Він радше скидався на одного з тих рум'янощоких спортсменів, які завжди з'являлися на початку першого акту старомодною музичною комедією, дія якої розгортається на сільському вигоні, і зазвичай співали пісню про те, що збираються до Лондона. Тепер ми маємо ревію, а сільські сквайри вийшли із музичної моди.

Власне, Екройд насправді й не сквайр. Він дуже успішний виробник (якщо не помиляюся) вагонних коліс. Чоловік під п'ятдесят, із рум'яним обличчям і добродушним характером, нерозлийвода із сільським священиком, щедро жертвує на церковні фонди (хоча, за чутками, дуже скупий у особистих витратах), підтримує змагання з крикету, клуби для юнаків і спілки ветеранів-інвалідів. Практично, він – життя та душа нашого мирного Кінгз-Еббота.

У двадцять один Роджер Екройд закохався у вродливу жінку, років на п'ять-шість старшу за нього, й одружився з нею. Вона мала прізвище Пейтон і була вдовою з дитиною. Історія того шлюбу коротка та болісна. Направду місіс Екройд була алкоголичкою. Через чотири роки після весілля алкоголь загнав її у могилу.

Упродовж подальших років Екройд не виявляв бажання вдруге спізнати радощів шлюбу. Синові дружини від її першого шлюбу на час, коли померла його мати, було лише сім. Тепер йому двадцять п'ять. Екройд завжди вважав його своїм сином і відповідно виховував. Але хлопчина той виріс свавільним, тож є постійним джерелом тривоги і турбот свого вітчима. Попри все, усі ми в Кінгз-Ебботі дуже любимо Ральфа Пейтона. Хоча б тому, що він привабливий юнак.

Як я вже говорив раніше, у нашому селі полюбляють пліткувати. Ще відразу всі зауважили, що містер Екройд і місіс Феррас дуже добре ладнають. По смерті її чоловіка близькість стала ще помітнішою. Оскільки їх постійно бачили разом, усі гадали, що після жалоби місіс Феррас стане місіс Роджер Екройд. Власне, це мало якусь узгодженість: дружина Роджера Екройда померла від пияцтва, а Ешлі Феррас був п'яною протягом багатьох років до своєї смерті. Пасувало, щоби ці дві жертви зловживання алкоголем компенсували одне

одному все, чого їм довелося зазнати у попередніх шлюбах.

Сім'я Феррас переїхала сюди понад рік тому, а от Екройд уже багато років жив тут у ореолі чуток. Доки ріс і мужнів Ральф Пейтон, у будинку Екройда змінилося кілька економок, і на кожну з них Керолайн із приятельками дивилися з підозрою. Не буде перебільшенням сказати, що принаймні п'ятнадцять років усе село впевнено очікувало на одруження Екройда з однією зі своїх економок. Остання з них, небезпечна жінка на ім'я міс Рассел, царювала тут як повноправна господиня п'ять років – удвічі довше за будь-яку з її попередниць. Вважали, що, якби не поява міс Феррас, Екройд навряд чи уникнув би весілля. Це та ще одна обставина – несподіване прибуття з Канади овдовілої невістки Екройда з дочкою. Міс Сесіл Екройд, удова молодшого брата-невдахи, обжилася в «Парку папороті» і, на думку Керолайн, поставила міс Рассел на належне місце.

Я не знаю достеменно, що таке «належне місце» (звучить холодно та неприємно), проте знаю, що міс Рассел ходить із підібганими губами й виразом обличчя, який можу схарактеризувати як ідка посмішка, і що висловлює глибоку симпатію до «любої міс Екройд, залежної від милості брата її чоловіка. Хліб пожертв такий гіркий, чи не так? Я особисто почувалася б жалюгідно, якби не заробляла собі на прожиття».

Не знаю думки міс Сесіл Екройд про захоплення Феррас, але, вочевидь, для неї вигідно, щоб Екройд так і не одружився, хоча вона завжди виявляла особливу люб'язність, мало не захоплення, під час зустрічей із міс Феррас. Утім, Керолайн стверджує, що це нічого не доводить.

Отаким клопотався Кінгз-Еббот упродовж останніх кількох років. Ми обговорювали Екройда та його романи з різних точок зору. Міс Феррас посіла своє місце на сцені.

Тепер у калейдоскопі відбулися зміни. Із безневинних розмов про можливі весільні подарунки нас раптом закинуло в саме серце трагедії.

Прокручуючи ці та безліч інших питань у голові, я механічно обходив своїх пацієнтів. Особливо цікавих випадків не було, що, мабуть, складалося на краще, позаяк мої думки знову й знову поверталися до таємничої смерті міс Феррас. Чи наклала вона на себе руки? Звісно, якби вона так учинила, то чи не залишила б записку із поясненням, що замислила зробити? Жінки (кажу з особистого досвіду), вирішивши скоїти самогубство, здебільшого воліють пояснити причину такого згубного вчинку. Вони прагнуть уваги.

Коли я бачив її востаннє? Не більше як тиждень тому. Поводилася вона цілком природно. Ну, зважаючи на все.

Тоді я раптом згадав, що бачив її, хоч і не розмовляв, учора. Вона гуляла з Ральфом Пейтоном, і я здивувався, бо не знав, що той у Кінгз-Ебботі. Насправді я вважав, що він зрештою посварився зі своїм вітчимою: уже приблизно півроку його тут не зустрічали. І от,

вони разом із місіс Феррас ішли, прихилившись головами, і вона дуже серйозно щось говорила.

Гадаю, що саме цієї миті мене вперше огорнуло передчуття майбутніх подій. Іще нічого конкретного, просто невиразне передчуття. Така серйозна розмова t?te-?-t?te[1 - Віч-на-віч (фр.). – Тут і далі прим. перекл.] між Ральфом Пейтоном і місіс Феррас напередодні справила на мене неприємне враження.

Я все ще міркував про це, коли майже вперся носом у Роджера Екройда.

– Шеппарде! – вигукнув він. – Саме вас я і шукаю. Страшний випадок.

– То ви вже чули?

Він кивнув. Я бачив, що для нього це болісний удар. Його великі рум'яні щоки, здавалося, запали, і зазвичай веселий здоровань мав розбитий вигляд.

– Усе гірше, ніж ви думаєте, – тихо промовив він. – Слухайте, Шеппарде, мені треба з вами порозмовляти. Чи не повернетеся зараз зі мною?

– Навряд чи. Мушу навідати ще трьох хворих і повернутися до дванадцятої, на прийом пацієнтів.

– Тоді сьогодні пополудні... Ні, краще приходьте на вечерю. О сьомій тридцять. Вам зручно?

– Так, чудово. Щось не так? Це пов'язано з Ральфом?

Не знаю, чому я сказав так... хіба тому, що часто це таки був Ральф.

Екройд втупився в мене невидючим поглядом, ніби не розуміючи. Я почав припускати, що насправді десь відбувається щось погане. Ще ніколи я не бачив Екройда таким засмученим.

– Ральф? – невизначено перепитав він. – Ні, це не щодо Ральфа. Ральф зараз у Лондоні... Чорт! Он іде стара міс Ганнетт. Не хочу говорити з нею про те страшне горе. Зустрінемося пізніше, Шеппарде. О пів на восьму.

Я кивнув, і він швидко відійшов, покинувши мене в задумі. Ральф у Лондоні? Але вчора пополудні він напевне був у Кінгз-Ебботі. Мабуть, учора ввечері чи сьогодні вранці він повернувся до міста. Утім, поведінка Екройда не вказувала цього: він говорив так, наче Ральфа тут не було багато місяців.

Я більше не міг замислюватися над цим. Міс Ганнетт уже стояла біля мене, жадаючи щось почути. За своєю натурою міс Ганнетт нагадувала мою сестру Керолайн, проте без уміння тієї цілити точно в яблучко, тож робила поквапливі висновки, чим додавала величності здібностям Керолайн. Не перевівши й подиху, міс Ганнетт засипала мене запитаннями.

Хіба ж не сумно, що таке сталося з бідолашною місіс Феррас? Подейкують, вона вже багато років була хронічною наркоманкою. Яка підлість поширювати такі чутки! Та найжахливіше те, що зазвичай у таких небилицях є зерно правди. Нема диму без вогню! А ще кажуть, що містер Екройд дізнався про це і розірвав заручини, бо вони таки були. Вона, міс Ганнетт, має докази на підтвердження цього. Звісно, я мушу все це знати – лікарі завжди знають, але нікому не розповідають, так?

Говорячи все це, вона пронизувала мене очима: воліла побачити мою реакцію на її натяки. На щастя, постійне спілкування з Керолайн навчило мене зберігати байдужий вираз обличчя та тримати напоготові декілька ухильних зауваг.

Тепер же я привітав міс Ганнетт із тим, що вона не належить до тих злісних пліткаррок. Досить елегантна контратака, чи не так? Це збило її з пантелику, і допоки вона отямилася, я пішов.

Так, у задумі, я повернувся додому, де у приймальні на мене вже чекали кілька пацієнтів. Відпустивши, як я вважав, останнього, вирішив перед обідом трохи поміркувати в садку, коли помітив, що на мене чекає ще одна пацієнтка. Вона встала та сама підійшла до мене, позаяк я завмер від здивування.

Хтозна, чому я так здивувався. Хіба через думку про міс Рассел, ніби вона з криці. Недуги плоті її здолати не могли.

Економка Екройда – висока доглянута жінка, проте грізна на вигляд. У неї суворий погляд і так міцно стиснуті вуста, що коли б я був підлеглою їй покоївкою чи посудомийкою, то втікав би лише від звуку її кроків.

– Доброго ранку, докторе Шеппард, – привіталася міс Рассел. – Я була б дуже вдячна, якби ви глянули на мое коліно.

Я глянув, та, наравду, це майже нічого не дало. Міс Рассел так непереконливо описувала непевні болі, що, коли б на її місці опинилася менш порядна жінка, я б запідозрив, що ця історія надумана. На мить я припустив, що міс Рассел навмисно вигадала клопіт з коліном, аби розпитати мене про смерть місіс Феррас, але незабаром зрозумів, що принаймні тут помилявся: вона мимохіть згадала трагедію і край. Попри це, міс Рассел нібито прагнула затриматися і порозмовляти.

– Що ж, докторе, дякую вам за цю пляшечку мазі, – подякувала вона нарешті. – Та не вірю,

що вона хоч якось допоможе.

Я й сам не вірив, але запротестував – за велінням обов'язку. Зрештою, мазь не зашкодить, а своє ремесло треба відстоювати.

– Я не вірю всім цим лікам, – правила своє міс Рассел, зневажливо окидаючи поглядом мою колекцію пляшечок. – Медичні препарати завдають багато шкоди. Наприклад, звикання до кокаїну.

– Ну, як на те...

– Це явище дуже поширене у вищих колах суспільства.

Упевнений у кращій поінформованості міс Рассел про вище суспільство, я навіть не спробував сперечатися з нею.

– Просто скажіть мені отаке, докторе, – попросила міс Рассел. – Припустімо, ви справді раб наркотиків. Чи можна якось цьому зарадити?

На таке запитання не відповів відразу. Я прочитав їй на цю тему коротку лекцію, вислухану нею з великою увагою. Мене ж не полишала підозра, що вона намагається вивідати щось про місіс Феррас.

– От, наприклад, веронал... – продовжував я.

Але, на диво, вероналом вона начебто не зацікавилася. Натомість змінила тему та поцікавилася, чи справді є такі рідкісні отрути, що їх надзвичайно важко виявити.

– О! – мовив я. – Бачу, ви читаете детективні історії.

– Правда ваша, – зізналася вона.

– Сенс детективної історії, – сказав я, – полягає в тому, щоби вказати рідкісну отруту (можливо, з Південної Америки), про яку ніхто ніколи не чув і яку невідоме плем'я дикунів використовує для отруєння стріл. Смерть від неї миттєва, а західна наука безсила визначити її. Ви таке маєте на увазі?

– Так. Це насправді можливо?

Я скрушно похитав головою.

– Боюся, що ні. Та, звісно, є кураре.

Про кураре я розповів їй чимало, та міс Рассел нібито знову втратила інтерес. Вона лише запитала, чи знайдеться його трохи у моїй шафці з отрутами, а коли я заперечив, то, здалося, зовсім упав у її очі.

Вона сказала, що їй час повертатися, і коли я проводжав її до дверей приймальні, гонг покликав на обід.

Я й не підозрював, що міс Рассел до вподоби детективні історії. Мене дуже розважила вималювана в уяві картинка, як вона виходить зі своєї кімнати виганьбити служницю, що завинила, а потім повертається до спокійного читання «Таємниці сьомої смерті» чи чогось такого.

Розділ третій. Чоловік, який вирощував кабачки

За обідом я повідомив Керолайн, що вечерятиму в «Папороті». Сестра не заперечувала. Навпаки.

— Чудово, — сказала вона. — От і дізнаєшся про все. До речі, що там за клопіт з Ральфом?

— З Ральфом? — перепитав я. — Нічого.

— Тоді чому він зупинився у «Трьох вепах», а не у «Парку папороті»?

У мене й на мить не виникло сумнівів у твердженні Керолайн, що Ральф Пейтон перебуває в місцевому готелі. Достатньо було її слова.

— Екroyд говорив мені, що Ральф у Лондоні, — промовив я здивовано, відступивши від свого неперушного правила ніколи не ділитися інформацією.

— О! — здивувалася і Керолайн. Я помітив, як смикався її ніс, доки вона це обдумувала. — Він прибув до «Трьох вепрів» учора ввечері, — зауважила вона. — Він і досі там. Учора ввечері він зустрічався з якоюсь дівчиною.

Мене це зовсім не здивувало: Ральф, мушу додати, більшість вечорів гуляє з дівчатами. Та мене таки вразило, що для розваг він обрав Кінгз-Еббот, а не веселу столицю.

— З однією з офіціанток? — припустив я.

— Ні. Це все, що мені відомо. Він ходив на побачення. Не знаю з ким.

(Керолайн було гірко таке визнати).

– Але здогадуюся, – продовжила моя невтомна сестра.

Я терпляче чекав.

– Зі своєю двоюрідною сестрою.

– З Флорою Екройд? – ошелешено вигукнув я.

Флора Екройд не була родичкою Ральфа Пейтона, та оскільки Ральфа вже давно вважали сином Екройда, їх мали за родичів.

– З Флорою Екройд, – повторила сестра.

– Але чому не піти до «Папороті», якщо бажаєш із нею зустрітись?

– Таємно заручені, – виголосила Керолайн із безмежним задоволенням. – Старий Екройд не хоче про це й чути, тому вони змушені зустрічатися отак.

Я бачив недоліки версії Керолайн, але втримався від зауваг. Невинна репліка про нашого нового сусіда змінила тему розмови.

У будинку по-сусідству, «Модринах», нещодавно оселився чужинець. На превелике невдоволення Керолайн, їй не вдалося вивідати про нього нічого, крім того, що він іноземець. Виявилось, що її агентура – ненадійна. Вочевидь, цей чоловік споживає молоко, овочі, м'ясо та іноді й мерлани, так само, як і будь-хто інший, але ніхто з постачальників його цими продуктами не мав про нього жодної інформації. Навіть його ім'я (здається, містер Порротт) викликало відчуття нереальності. Єдине відоме про нього – це те, що він цікавиться вирощуванням кабачків.

Але, звісно, не такої інформації потребує Керолайн. Вона воліє знати, звідки він, хто за фахом, чи одружений, ким була чи є його дружина, чи має він дітей, яке дівоче прізвище його матері й усяке таке. Гадаю, саме хтось, схожий на Керолайн, вигадав запитання для отримання паспорта.

– Моя люба Керолайн, – почав я, – професія цього чоловіка видається мені безсумнівною. Цирюльник-пенсіонер. Глянь на його вуса.

Керолайн не погодилася. Вона заперечила, що якби цей чоловік був перукарем, волосся мав би хвилясте, а не пряме. У всіх перукарів кучеряве волосся.

Я вказав на кількох знайомих зі мною особисто перукарів із прямим волоссям, але Керолайн залишалася непохитною.

— Я взагалі не можу його зрозуміти, — пояснювала вона печально. — Нещодавно я позичала в сусіда певні садові інструменти, та, попри його люб'язність, нічого з нього не витягла. Нарешті я без реверансів запитала його, чи він француз, на що той відповів «ні», тож я якось не наважилася його далі розпитувати.

Це посилювало моє зацікавлення нашим таємничим сусідом: чоловік, спроможний стулити рота Керолайн, відіславши її, як царицю Савську, з порожніми руками, мусить бути видатною особистістю.

— Гадаю, — сказала Керолайн, — що він має один з цих нових пилосмоків...

Із блиску її очей я здогадався, що Керолайн має намір позичити пилосмок, аби скористатися нагодою для подальшого розпитування. Я вибрав мить, щоб утекти в сад. Я великий шанувальник садівництва, тож старанно полов коріння кульбаби, коли почув застережливий зойк неподалік, а щось важке просвистіло повз мої вуха і впало до ніг, неприємно чвакнувши. Кабачок.

Я сердито роззирнувся. Над огорожею, ліворуч від мене, вигулькнуло обличчя. Яйцеподібна голова, подекуди вкрита підозріло чорним волоссям, два величезні вуса та пара спостережливих очей. Це був наш таємничий сусід, містер Порротт.

Він одразу ж заходився щиро перепрошувати.

— Тисячу разів даруйте, мсьє. Мені немає виправдання. Упродовж декількох місяців я вирощую кабачки. Сьогодні вранці я зненацька на них розлютився. Послав їх погуляти, — на жаль! — не тільки подумки, а буквально. Схопив найбільший. Жбурнув ним через огорожу. Мсьє, мені так соромно. Благаю вас пробачити мені.

Під таким потоком вибачень мій гнів був змушений розтанути. Зрештою, клятий овоч у мене не поцілів. Але я щиро сподівався, що кидання великих овочів через паркани для нашого нового друга не хобі. З такою звичкою сусід навряд чи зможе здобути нашу прихильність.

Дивний маленький чоловічок ніби прочитав мої думки.

— О, ні! — вигукнув він. — Не хвилюйтеся. Для мене це не звичка. Але лише уявіть собі, мсьє, ото працюєш для досягнення певної мети, гаруєш як віл, аби колись тільки відпочивати та робити те, про що мріяв, а опісля розумієш, що прагнеш повернутися до старих часів, коли ти працював, до колишньої діяльності, яку так радо облишив.

– Так, – погодився я. – Гадаю, таке досить часто трапляється. Мабуть, я й сам є прикладом цього. Торік я отримав спадщину – достатню для втілення своєї мрії. Я завжди мріяв про подорожі, хотів побачити світ. Отож, як я вже сказав, це було торік, а я... і досі тут.

Мій маленький сусід кивнув.

– Сила звички. Ми працюємо для досягнення певної мети, а досягнувши її, усвідомлюємо, що тужимо за повсякденною працею. А зізнаюся вам, мсьє, моя робота була цікавою. Найцікавішою роботою на світі.

– Так? – підштовхував я його. На мить у мені спалахнув запал Керолайн.

– Вивчення людської природи, мсьє!

– Цікаво, – зронив я люб'язно.

Вочевидь цирюльник-пенсіонер. Хто знає таємниці людської душі краще, ніж перукарі?

– А ще я мав друга... друга, який був поруч багато років. Час від часу його недолугість мене лякала, та попри все я дуже його цінував. Уявіть собі, я сумую навіть за його тугодумством. За його наївністю та відкритим поглядом на світ. За приємністю тішити та приголомшувати його моїми надзвичайними талантами. Не можу висловити, як я за усім цим сумую.

– Він помер? – співчутливо запитав я.

– Ні. Живе та процвітає... але на іншому кінці світу. Тепер він у Аргентині.

– У Аргентині, – повторив я заздрісно.

Завжди мріяв поїхати до Південної Америки. Я зітхнув, потім підвів голову й зауважив, що містер Порротт дивиться на мене зі співчуттям. Схоже, цей маленький чоловічок усе осягнув.

– Ви теж туди хочете, чи не так? – поцікавився він.

Зітхнувши, я похитав головою.

– Я міг поїхати, – сказав. – Рік тому. Але був дурним... навіть гірше – жадібним. Пожертвував реальністю заради марева.

– Розумію, – мовив містер Порротт. – Грали на фондовій біржі?

Я скорботно кивнув, хоч у душі потішався. Цей кумедний маленький чоловічок тримався вельми поважно.

– Часом не нафтові родовища Поркюпайн? – кинув він раптом.

Я витріщився на нього.

– Власне, я думав про них, але зрештою зупинився на золотій копальні в Західній Австралії.

Сусід споглядав мене із загадковим виразом на обличчі.

– Це Доля, – виголосив він нарешті.

– Що за Доля? – перепитав я роздратовано.

– Те, що моїм сусідом виявилася людина, яка серйозно розмірковує про нафтові родовища Поркюпайн і золоті копальні Західної Австралії. Скажіть, ви відчуваєте слабкість до каштанового волосся?

Я аж рота роззявив, а той зайшовся сміхом.

– Ні, ні, я не божевільний. Заспокойтеся. Дурнувате запитання я вам поставив, бо бачте, мій друг, про якого я говорив, був молодим, вважав усіх жінок гарними, а більшість із них навіть вродливими. Але ви – чоловік середнього віку, лікар, людина, яка розуміє абсурдність і марноту більшості речей у нашому житті. Що ж, ми сусіди. Будь ласка, прийміть і передайте своїй прекрасній сестрі мій найкращий кабачок.

Він уклонився й урочистим жестом подав мені величезний екземпляр цього овоча, який я належно прийняв, достоту так, як його було запропоновано.

– Отож, – весело підсумував маленький чоловічок, – сьогоднішній ранок не минув намарне. Я зустрів людину, що якось нагадує мені далекого друга. Між іншим, можна вас дещо запитати. Ви, безперечно, знаєте у цьому селі кожного. Що то за юнак із дуже темним волоссям, очима та гарним обличчям? Він ходить із високо піднесеною головою та легкою посмішкою на вустах.

Опис не залишав жодних сумнівів.

– Це певне капітан Ральф Пейтон, – протягнув я.

– Я раніше його не зустрічав?

– Ні, якийсь час він був відсутній. Але він син, насправді прийомний син, містера Екройда з «Парку папороті».

Мій сусід роздратовано зажестикулював.

– Звісно, я мав би здогадатися. Містер Екройд так багато про нього говорив.

– Ви знаєте містера Екройда? – здивувався я.

– Ми з містером Екройдом знайомі ще з Лондона... коли я там працював. Я попросив його не розповідати тут про мою професію.

– Зрозуміло, – мовив я, трохи розважений тим, що сприйняв за відвертий снобізм.

Але маленький чоловічок продовжував розмову, бундючно, самозадоволено посміхаючись:

– Краще zostаватися інкогніто. Я не прагну розголосу. Навіть не намагаюся виправити місцевий варіант мого імені.

– Так, звісно ж, – пробурмотів я, не знаючи, що й сказати.

– Капітан Ральф Пейтон, – розмірковував містер Порротт. – Отож, він заручений із племінницею містера Екройда, чарівною міс Флорою.

– Хто це вам розповів? – здивувався я.

– Містер Екройд. Близько тижня тому. Він дуже із цього задоволений, давно чекав, коли це станеться, чи, принаймні, я так зрозумів. Я навіть гадаю, що йому довелося трохи натиснути на молодого чоловіка. Хоча це ніколи не розумно. Молодий чоловік повинен одружуватися на втіху собі, а не вітчима, від якого на дещо очікує.

Мої версії повністю розсипалися. Я не міг навіть уявити, що Екройд довіряє перукареві свої таємниці й обговорює з ним питання про шлюб племінниці та пасинка. Екройд прихильно ставиться до людей нижчого прошарку, але вирізняється дуже розвиненим почуттям власної гідності. Я почав припускати, що, зрештою, Порротт не може бути перукарем.

Аби приховати збентеження, я сказав перше, що спало на гадку:

– Чому ви звернули увагу на Ральфа Пейтона? Через приємну зовнішність?

– Ні, не тільки тому... хоча, як на англійця, він вельми гарний... Ваші романістки назвали б його грецьким богом. Ні, є в цьому молодому чоловікові дещо мені незрозуміле.

Він виголосив останні слова тоном, що справив на мене разюче враження. Він начебто характеризував юнака у світлі якихось сокровенних знань, мені недосяжних. Під таким враженням я подався додому: саме тієї миті мене покликала сестра.

Я ввійшов. Керолайн ще була в капелюшку. Мабуть, щойно повернулася з села. Вона негайно почала:

– Я зустріла містера Екройда.

– І що? – запитав я.

– Звісно, я зупинила його, хоча він, схоже, дуже квапився і все поривався іти.

Я не сумніваюся, що так і було. Ставлення містера Екройда до Керолайн було таким самим, як і до міс Ганнетт раніше того дня. Може, навіть більш вираженим: Керолайн важче спекатися.

– Я відразу ж запитала його про Ральфа. Він дуже здивувався. Він не знав, що хлопець тут. Сказав, що я, мабуть, помилилася. Я! Помилилася!

– Таки смішно, – промовив я. – Він мусив би краще тебе знати.

– Тоді він сказав, що Ральф і Флора заручені.

– Я теж це знаю, – перервав її я зі скромною гордістю.

– Хто тобі розповів?

– Наш новий сусід.

Секунду-дві Керолайн вагалася, наче кулька на рулетці, що повільно коливається між двома числами. Але відхилила спокусливий оманливий маневр.

– Я повідомила містера Екройда, що Ральф зупинився у «Трьох вепах».

– Керолайн, – почав я, – ти ніколи не думала, що можеш завдати великого лиха тією своєю звичкою повторювати все почуте, не замислюючись?

– Нісенітниця! – заперечила сестра. – Людям варто все знати. Я вважаю своїм обов'язком тримати їх у курсі. Містер Екройд був дуже вдячний мені.

– Еге ж, – поквапився погодитись я, оскільки це, вочевидь, було не все.

– Гадаю, він прямував до «Трьох вепрів», але якщо так, Ральфа він там не знайшов.

– Справді?

– Справді. Бо коли я поверталася лісом...

– Поверталася лісом? – перервав її я.

Керолайн зашарілася.

– День був такий погожий! – вигукнула вона. – Я вирішила трохи пройтися. Ліси в осінніх барвах такі гарні цієї пори!

Керолайн байдуже до лісів будь-якої пори року. Зазвичай вона вважає ліси місцем, де намочити ноги й де на голову можуть звалитися різні неприємні речі. Ні, лише нездоланний інстинкт мангуста міг привести її до нашого місцевого переліска. Це єдине місце поблизу Кінгз-Еббота, де можна поговорити з молодого жінкою, щоб цього не побачило ціле село. Та й «Парк папороті» поруч.

– Ну, гаразд, – погодився я, – продовжуй.

– Як я вже казала, я просто йшла лісом, коли почула голоси.

Керолайн замовкла.

– І що?

– Один належав Ральфу Пейтону (я відразу його впізнала). Інший – дівочий. Звісно, я не мала наміру підслуховувати...

– Ні, звісно, ні, – виголосив я із підкресленим сарказмом, але це, однак, зовсім не вплинуло на Керолайн.

– Я просто не могла не почути. Дівчина щось сказала (я не розчула, що саме), а Ральф відповів. Схоже, він дуже гнівався. «Люба моя, – сказав він. – Ти що, не розумієш, що старий, як пити дати, не залишить мені жодного шилінга? За останні роки я вже дістав його. Утну ще щось – і його терпіння лусне. А нам, люба, потрібні грошики. Я буду невимовно багатий, коли старий вірже дуба. Він скнара, та, як воно буває, купається в грошах. Я не хочу, щоб він змінив заповіт. Довірся мені та не хвилюйся». То були саме ці слова. Я дуже добре запам'ятала. На жаль, я тоді наступила на суху галузку, чи щось таке, тож вони стишили голоси та пішли. Певна річ, я не могла побігти за ними, тому й не роздивилася, що то за дівчина.

– Це, мабуть, найприкріше, – сказав я. – Здогадуюсь, що ти поквапилася до «Трьох вепрів», відчула слабкість, увійшла до таверни випити чарку бренді й змогла глянути, чи на місці обидві офіціантки. Так?

– Це не була офіціантка, – рішуче заперечила Керолайн. – Я майже впевнена, що це Флора Екroyд, але...

– Але це безглуздо, – погодився я.

– Та якщо це не Флора, то хто ж?

Моя сестра швидко перебрала дівчат, що жили неподалік, перераховуючи всі можливі «за» і «проти».

Коли вона замовкла, щоб перевести подих, я пробелькотів щось про хворого та вислизнув надвір.

Я зібрався йти до «Трьох вепрів». Імовірно, Ральф Пейтон уже повернувся туди.

Я знав Ральфа дуже добре, мабуть, краще, ніж будь-кого в Кінгз-Ебботі, бо колись знав його матір, тож розумів у ньому багато того, що спантеличувало інших. Певною мірою, він жертва спадковості. Не успадкувавши від матері фатальної схильності до алкоголю, усе таки був безвольним. Як зауважив уранці мій новий друг, Ральф був надзвичайно гарний: високий, шість футів на зріст, із пропорційною статуєю, легкою грацією атлета брюнет, як і його мати, з гарним засмаглим обличчям, завжди готовим просяяти усмішкою. Ральф Пейтон належав до народжених зачаровувати без особливих зусиль. Попри те, що ні в чому собі не відмовляв, вирізнявся марнотратністю, не знав нічого святого, він був добрим, тож усі друзі були віддані йому.

Чи міг я якось на нього вплинути? Я гадав, що можу.

У «Трьох вепрах» я дізнався, що капітан Пейтон щойно повернувся. Я піднявся до його номера та ввійшов без попередження.

На мить, пам'ятаючи те, що чув і бачив, я завагався, як він прийме мене, та мої побоювання виявилися марними.

– О, Шеппарде! Радий бачити вас.

Він наблизився, простягаючи руку. Сонячна усмішка осяяла його обличчя.

– Єдина людина, яку я радий бачити в цьому пекельному місці.

Я здивовано звів брови.

– Що тут не так?

Він нервово засміявся.

– Довга історія. Справи у мене не дуже, докторе. Може, вип'єте щось?

– Так, дякую.

Він натиснув на гудзик дзвінка, тоді повернувся і сів у крісло.

– Що ж, не зволікатиму, – похмуро сказав він. – Я встряв у неприємності. По суті, не маю і найменшого уявлення, як учинити далі.

– У чому річ? – співчутливо поцікавився я.

– То все мій клятий вітчим.

– Що він зробив?

– Важливо не те, що він уже зробив, а те, що може зробити в майбутньому.

На дзвінок відповіли, і Ральф замовив напої. Коли служник вийшов, Ральф знову, суплячись, згорбився у своєму кріслі.

– Це справді... так серйозно? – запитав я.

Він кивнув.

– Цього разу я взагалі не бачу виходу, – розважливо мовив він.

Незвично серйозні нотки в його голосі переконали мене в його щирості. Що ж мало трапитися, аби Ральф посерйознішав.

– Власне, – продовжував він, – я не бачу перспектив... Дідько його знає, як учинити далі.

– Якщо я можу допомогти... – несміливо почав я.

Але він рішуче похитав головою.

– Ви дуже люб'язні, докторе. Та я не хочу вас вплутувати. Мушу діяти сам.

Він замовк на хвилину, а потім повторив трохи зміненим голосом:

– Так, я мушу діяти сам...

Розділ четвертий. Вечеря у «Папороті»

I

Ледь минуло о пів на восьму, коли я натиснув гудзик дзвінка на входних дверях «Парку папороті». Двері із заповадливою швидкістю відчинив Паркер, мажордом.

Вечір був чудовий, тож я прийшов пішки. Ступив до великого прямокутного холу, і Паркер допоміг мені зняти пальто. Саме тієї миті секретар Екройда, приемний молодий чоловік із прізвищем Реймонд, проходив через хол до кабінету Екройда з купою паперів у руках.

– Добрий вечір, докторе. Завітали на вечерю? Чи із професійним візитом?

Остання заувага стосувалася моєї чорної валізи, поставленої на дубову скриню.

Я пояснив, що будь-якої миті мене можуть викликати на пологи, тому прийшов готовим до екстреного виклику. Реймонд кивнув і продовжив свій шлях, кинувши через плече:

– Проходьте до вітальні. Ви знаєте куди. Дами зйдуть за хвилину. Мушу віднести ці документи містерові Екройду та повідомлю, що ви вже тут.

Із появою Реймонда Паркер зник, а я залишився в холі самотою. Поправив краватку, зиркнув у велике дзеркало, що висіло там, і наблизився до дверей навпроти, за якими, як мені було відомо, знаходилася вітальня.

Натискаючи дверну клямку, я почув усередині звук, наче зачинили вікно. Додам, що зауважив я це механічно, тож не надав тоді значення.

Я відчинив двері, ввійшов – і ледь не наштовхнувся на міс Рассел, що саме виходила. Ми перепросили одне одного.

Уперше я глянув на економку, оцінюючи, і замислився, якою гарною жінкою вона колись була – і, хай там як, досі є. У її темному волоссі не було сивини, а коли на щоках грав

рум'янець, як-от зараз, суворість її зовнішності здавалася не такою очевидною.

Я припустив, що міс Рассел щойно прийшла: вона засапалася, неначе бігла.

– Боюся, що я завітав трішки зарано, – пробурмотів я.

– О, не думаю. Вже минуло о пів на восьму, докторе Шеппард. – Вона на мить замовкла і додала: – Я... не знала, що сьогодні вас чекають на вечерю. Містер Екройд не згадував про це.

У мене склалося невиразне враження, що мій прихід на вечерю їй не сподобався, та мені не вдалося зрозуміти причини.

– Як ваше коліно? – запитав я.

– Як і було, докторе, дякую. Мушу йти. Місіс Екройд зараз зійде. Я... я прийшла сюди поглянути, чи свіжі квіти.

Вона швидко вийшла з кімнати. Я підступив до вікна, дивуючись її наполегливому бажанню виправдати свою присутність у кімнаті. Я помітив те, що мав би знати вже давно, якби звертав увагу, а саме – у кімнаті довгі панорамні вікна-двері з виходом на терасу. Тож почутий мною звук не міг бути звуком вікна, яке зачиняють.

Безцільно, радше щоб відволіктися від болісних думок, ніж з якоїсь іншої причини, я розважав себе, намагаючись вгадати, що могло видати такий звук.

Тріск вугілля в каміні? Ні, шум був зовсім інакшим. Шурхіт шухляди письмового столу? Ні, не це.

Потім мій погляд зупинився на предметі, який, здається, називають срібним столиком. Його скляну кришку можна підняти, хоч через неї видно вміст столу. Я підійшов до столика й став вивчати його вміст. Там було кілька старовинних дрібничок зі срібла, дитячий черевичок, що належав, як стверджують, королю Карлу Першому, трохи китайських нефритових фігурок і чимало африканських дрібничок і сувенірів. Аби краще роздивитися одну з нефритових фігурок, я підняв кришку. Вона вислизнула з моєї руки і зачинилася.

Я відразу впізнав нещодавно почутий звук. Це був звук кришки цього столу, яку обережно та м'яко опустили. Для задоволення своєї цікавості я двічі чи тричі це повторив. Потім знову підняв кришку, щоб уважніше роздивитися вміст.

Я все ще схилявся над відкритим срібним столиком, коли до кімнати ввійшла Флора Екройд.

Хоч багато хто недолюблює Флору Екroyд, нею не можна не захоплюватися. Для друзів же вона сама чарівність. Перше, що вражає в ній, – надзвичайна врода. Вона має від природи скандинавське світло-золотаве волосся, сині, як води норвезького фьорду, очі та ніжну, як пелюстки троянд, шкіру. У неї прямі, хлоп'ячі плечі та стрункі стегна. Утомленого лікаря вельми освіжає споглядання такого чудового здоров'я.

Проста й безпосередня англійська дівчина. Можливо, я старомодний, але гадаю, що природна краса – її перевага.

Флора підступила до столика та висловила еретичний сумнів щодо того, що король Карл Перший узагалі носив дитячі черевички.

– Та й у будь-якому разі, – говорила міс Флора, – уся ця метушня щодо речей з причини, що хтось їх одягав чи користувався ними, здається досить безглуздою. Тепер їх ніхто не одягає і ними не користується. Перо, яким Джордж Еліот написала «Млин на Флоссі», або щось таке, – це ж зрештою лише перо. Якщо вам справді так до вподоби Джордж Еліот, чому б не купити й не прочитати дешеве видання «Млина на Флоссі».

– А ви, міс Флоро, мабуть, ніколи не читаете таких старомодних книжок?

– Помиляєтеся, докторе Шеппард. Мені подобається «Млин на Флоссі».

Приємно таке почути: книжки, які тепер читають молоді жінки та які схвалюють, просто лякають мене.

– Ви не привітали мене, докторе Шеппард, – сказала Флора. – Чи ще не чули?

Вона простягнула ліву руку. На середньому пальці був вишуканий перстень з єдиною перлиною.

– Ви ж знаєте, я виходжу заміж за Ральфа, – пояснила вона. – Дядько дуже задоволений. Тому я остаюся в сім'ї.

Я схопив її за руки.

– Моя люба, – промовив я. – Сподіваюся, ви будете дуже щасливі.

– Ми заручені вже з місяць, – спокійно продовжувала Флора, – але оголосили про це лише вчора. Дядько збирається полагодити «Кросстоун» та віддати його нам. Ми вдаватимемо фермерів. А насправді взимку полюватимемо, а на сезон поїдемо до міста, плаватимемо на яхті. Я люблю море. І, звісно, виявлятиму особливу зацікавленість церковною роботою та братиму участь у всіх засіданнях матусь.

У цей момент, шурхочучи сукнею, увійшла місіс Екройд, дуже перепрошуючи за спізнення.

Соромно зізнатися, та я ненавиджу місіс Екройд. Вона – самі ланцюжки, зуби та кістки. Дуже неприємна жінка. Маленькі й суворі блідо-блакитні очі, що, які б слова не линули з її вуст, завжди залишаються допитливо холодними.

Я підійшов до неї, покинувши Флору біля вікна. Вона тицьнула мені жменю суглобів та перснів і заходилася безперестану торохтіти.

Чи я чув про заручини Флори? Як вдало все складається. Любі діточки закохалися з першого погляду. Просто ідеальна пара: він – такий смаглявий, вона – така білявка.

– Не можу описати вам, любий мій докторе Шеппард, яке це полегшення для материнського серця.

Місіс Екройд зітхнула, віддаючи данину її материнському серцю, тоді як очима проникливо пасла за мною.

– Я тут подумала. Ви такий давній друг любого Роджера. Нам відомо, як він довіряє вашим судженням. Мені так складно у становищі вдови бідного Сесіла. Але є так багато виснажливого – різні розрахунки, знаєте, і всяке таке. Я щиро вірю, що Роджер планує розпорядитися щодо любої Флори, але, як ви знаєте, він трохи оригінальний, особливо стосовно грошей. Що дуже типово, як мене запевняли, для промислових магнатів. Я подумала, знаєте, чи не поговорили б ви з ним про це? Флора вас дуже любить. Ми вважаємо вас давнім другом, хоча й знайомі лише трохи більше за два роки.

Потік красномовства місіс Екройд пересох, бо двері вітальні знову відчинилися. Це дуже мене втішило. Мені не подобається втручатися у чужі справи, тож не маю найменшого наміру турбувати Екройда з приводу грошових розпоряджень щодо Флори. Ще трохи – і я був би змушений заявити про це місіс Екройд.

– Ви знайомі з майором Блантом, чи не так, докторе?

– Так, авжеж, – підтвердив я.

Багато хто знає Гектора Бланта – принаймні з чуток. Ніхто інший не вполював так багато диких тварин у найнеймовірніших місцях, як майор Блант. Коли ви згадаєте про нього, вам скажуть: «Блант... часом не той мисливець за великою дичиною?».

Його дружба з Екройдом завжди мене трохи дивувала: ці двоє чоловіків були разюче різними. Гектор Блант років на п'ять молодший за Екройда. Вони стали друзями ще замолоду, і, хоча їхні шляхи розійшлися, дружба залишалася непохитною. Що два роки Блант проводить два тижні в «Папороті», і постійним нагадуванням про цю дружбу слугує

величезна голова звіра з неймовірно розгалуженими рогами, що дивиться на вас каламутними очима та притягує ваш погляд, щойно ступите через вхідні двері.

Блант увійшов до кімнати притаманними йому повільними та м'якими кроками. Це був чоловік середнього зросту, міцний і кряжистий. Його червонувато-коричневе обличчя мало на диво невиразний вигляд. Сірі очі справляли враження завжди спрямованих у далину. Він був небалакучим, і коли й озивався, то говорив уривчасто, наче слова з його вуст витискали.

— Як ви, Шеппарде? — запитав він звично уривчасто, а потім зупинився просто перед каміном і задивився на щось над нашими головами так, ніби вгледів дещо цікаве десь у Тімбукту.

— Майоре Блант, — звернулася Флора, — чи не розповіли б ви мені про ці африканські штучки. Гадаю, ви знаєте, для чого вони.

Я чув, що Гектора Бланта називали жінконенависником, але зауважив, що до Флори він підійшов досить покvapливо, й вони обое схилилися над срібним столиком.

Я боявся, що місіс Екройд знову заведе розмову про грошові домовленості, тому швидко кинув кілька реплік про новий сорт пахучого горошку. Я прочитав про новий сорт у «Дейлі Мейл». Місіс Екройд не має й уявлення про рослинництво, однак належить до тих жінок, які полюбляють справляти враження добре обізнаних у повсякденних питаннях, і також читає «Дейлі Мейл». Ми мали можливість підтримувати дуже культурну бесіду, поки до нас не приєдналися Екройд і його секретар. Одразу потому Паркер оголосив, що вечеря готова.

Мое місце за столом було між місіс Екройд і Флорою. Блант сидів по іншу руку місіс Екройд, а Джеффрі Реймонд поруч з ним.

Вечеря була невеселою. Екройд заглибився у роздуми. Вигляд мав пригнічений і майже нічого не ів. Місіс Екройд, Реймонд і я підтримували розмову. На Флору, здавалося, вплинула дядькова депресія, а Блант поринув у звичну мовчазність.

II

Одразу після обіду Екройд узяв мене під руку й повів до свого кабінету.

— Нам принесуть каву і більше не займатимуть, — пояснив він. — Я звелів Реймонду подбати про те, щоб нам не заважали.

Я мовчки й непомітно вивчав його. Екройд, вочевидь, був чимось схвильований. Хвилину

чи дві він походжав туди-сюди кімнатою, а потім, коли з'явився Паркер із кавою на талі, опустився у м'яке крісло перед каміном.

Кабінет був затишним. Одну з його стін займали книжкові полиці. Великі крісла були оббиті синьою шкірою. Біля вікна стояв великий письмовий стіл – увесь в акуратно підписаних і підшитих паперах. На круглому столику лежали журнали та спортивні газети.

– Останнім часом той клятий біль після їжі знову повертається, – спокійно зауважив Екройд, наливаючи собі каву. – Мусите знову дати мені тих ваших пігулок.

Я здогадався, що він прагне створити видимість медичної теми нашої бесіди, тож підіграв йому.

– Я так і думав. Тому й захопив їх із собою.

– Чудово. То давайте сюди.

– Вони в моїй валізі. Піду й принесу їх.

Екройд зупинив мене.

– Не переймайтеся. Паркер принесе. Паркере, будь ласка, принесіть докторову валізу!

– Слухаю, сер.

Паркер вийшов. Щойно я хотів озватися, як Екройд застережно підняв руку.

– Ще ні. Почекайте. Хіба ви не бачите? Я такий знервований, що ледве можу стримуватись.

Я чудово це бачив. І мене це дуже турбувало – виникали різні передчуття. Майже відразу Екройд заговорив знову.

– Будь ласка, перевірте, чи зачинено вікно? – попросив він мене.

Трохи здивований, я підвівся і підійшов до вікна. Не панорамного, а звичайного вікна з підйомною рамою. Попри опущені важкі оксамитові штори блакитного кольору, згори вікно було прочинене.

Доки я морочився біля вікна, до кімнати повернувся Паркер з моєю валізою.

– Усе гаразд, – повідомив я.

– Ви замкнули вікно на засувку?

– Так, так. Екройде, що з вами?

Паркер саме зачинив за собою двері, інакше я б не поставив це запитання. Допоки відповісти, Екройд зволікав із хвилину.

– Я в пеклі, – повільно промовив він. – Ні, не зважайте на ті кляті пігулки. Я сказав це для Паркера. Слуги такі цікаві. Підійдіть і присядьте. Двері також замкнено, так?

– Так. Ніхто нас не підслухає, не хвилюйтеся.

– Шеппарде, ніхто не знає, чого я зазнав за останню добу. Якщо чийсь дім і розпадався на очах його власника, то це мій. А отой Ральфовий вибрик – це остання крапля. Та зараз не про це. Про інше... інше... Я не знаю, що із цим робити. А маю швидко щось вирішити.

– Що вас мучить?

Екройд німував хвилини дві (я відчував у ньому дивне небажання продовжувати), а коли озвався, його запитання прогрімало наче грім серед ясного неба. На таке я не очікував.

– Шеппарде, ви навідували Ешлі Ферраса під час його останньої хвороби, так?

– Так.

Схоже, формулювання наступного запитання йому далось ще важче.

– Ви колись підозрювали... Ви ніколи не замислювалися, що... що його могли отруїти?

Я мовчав зо дві хвилини. Тоді вирішив, що відповісти. Зрештою, Роджер Екройд не був Керолайн.

– Відкрию вам правду, – мовив я. – На той час у мене підозр не виникло, але потім балачки моєї сестри все ж наштотхнули мене на таку думку. Відтоді я не можу її позбутися. Але, зауважте, я не маю жодних підстав для підозр.

– Його таки отруїли, – сказав Екройд.

Він говорив сумно й важко.

– Хто? – запитав я раптом.

– Дружина.

– Звідки це вам відомо?

– Вона сама зізналася.

– Коли?

– Учора! Боже мій, учора! А нібито десять років тому!

Якусь мить я зачекав, і він продовжив:

– Розумієте, Шеппарде, я розповідаю вам це конфіденційно. Усе повинно залишитися між нами. Мені потрібна ваша порада. Я не можу нести весь тягар сам. Як я вже казав, я не знаю, що робити.

– Опишіть, як це сталося, – попросив я. – Я все ще нічого не розумію. Як місіс Феррас зізналася вам?

– Усе було так. Три місяці тому я запропонував місіс Феррас вийти за мене заміж. Вона мені відмовила. Я попросив знову, і цього разу вона погодилася, але не дозволила мені оголосити про заручини, поки не мине рік жалоби. Учора я навідав її і нагадав, що від часу смерті її чоловіка минув рік і три тижні, тому заперечень щодо публічного оголошення про заручини більше бути не може. Я зауважив, що впродовж останніх кількох днів вона дивно поводить. І раптом, зовсім несподівано, вона зламалася. Вона... вона розповіла мені все. Як ненавиділа свого жорстокого чоловіка, як зростало її кохання до мене, і до якого... жахливого засобу вона вдалася. Отрута! Боже мій! Це було холоднокривне вбивство.

Я помітив огиду та жах на Екройдовому обличчі. Місіс Феррас, мабуть, теж це побачила. Екройд не належав до тих пристрасних закоханих, які здатні все пробачити заради кохання. У принципі, він добропорядний громадянин. Усе розважливе, моральне, законослухняне в ньому повністю відвернулося від неї тієї миті одкровення.

– Так, – продовжував він тихо й монотонно. – Вона зізналася у всьому. Та, схоже, є одна людина – людина, яка шантажувала її на величезні суми. І цей тиск помалу зводив її з розуму.

– Що то за чоловік?

Раптом перед моїми очима постали Ральф Пейтон і місіс Феррас. Їхні голови так близько. На мить я відчув поштовх тривоги. Невже це... Ні, це абсолютно неможливо! Я згадав, як Ральф вітався зі мною цього полудня. Безглуздя!

– Вона не назвала мені імені, – повільно мовив Екройд. – Власне, вона й не говорила, що

то чоловік. Але звісно...

– Звісно, – погодився я. – Мабуть, то чоловік. А ви нікого не підозрюєте?

У відповідь Екройд застогнав, затуливши обличчя долонями.

– Це неможливо, – витиснув він. – Від самої думки про це я божеволію. Ні, навіть не розповім вам, яка страшна підозра промайнула в моїй голові. Одначе скажу таке. Вона сказала дещо, що наштовхнуло мене на здогад, що ця особа може бути серед моїх домашніх... але це неможливо. Я, мабуть, неправильно її зрозумів.

– Що ви їй сказали? – запитав я.

– Що я міг сказати? Звісно, вона бачила, яким жахливим шоком це стало для мене. І ще одне: як я мусив учинити щодо цієї справи? Вона ж зробила мене співучасником постфактум. Гадаю, вона зрозуміла це швидше, ніж я. Самі розумієте, я був ошелешений. Вона попросила в мене двадцять чотири години... Змусила пообіцяти нічого не робити до закінчення цього терміну. Вона вперто відмовлялася назвати ім'я мерзотника, що шантажував її. Припускаю, жінка боялася, що я піду просто до нього та поб'ю його, а тоді – вона була переконана – відступати буде нікуди. Вона сказала, що я отримаю від неї звістку ще до того, як мине доба. Боже мій! Присягаюся вам, Шеппарде, мені навіть на думку не спало, що вона мала намір вчинити. Самогубство! І я підштовхнув її до цього.

– Ні, ні, – заперечив я. – Не перебільшуйте. Провина за її смерть не на вашому сумлінні.

– Питання в тому, як мені вчинити зараз? Бідна жінка мертва. Чи варто ворушити минуле?

– Цілком погоджуюся з вами, – не став заперечувати я.

– Є ще дещо. Як мені дістати того мерзотника, який звів її в могилу. Це ж наче він сам її вбив? Він знав про перший злочин і скористався з нього, як гидкий стерв'ятник. Вона сплатила свою ціну. А що ж він? Уникне покарання?

– Я розумію, – протягнув я. – Хочете впіймати його? Та, знаєте, це означає розголот.

– Так, я обмірковував це. Я обмірковував усі «за» та «проти».

– Я згоден з вами щодо необхідності покарати злочинця, але зважте, чого вам це коштуватиме.

Екройд підвівся і почав міряти кімнату кроками. Потім знову розслаблено опутився у крісло.

– Слухайте, Шеппарде, залишмо все як є. Якщо від неї не буде жодної звістки, не тривожмо минуле.

– Що ви маєте на увазі під «якщо від неї не буде жодної звістки»? – запитав я.

– Я переконаний, що десь якось вона залишила мені повідомлення... перед смертю. Не можу цього довести, але це так.

Я похитав головою.

– Вона ж не залишала жодного листа, навіть записки? – перепитав я.

– Шеппарде, я впевнений, що вона залишила. Ба більше, відчуваю, що, свідомо вибравши смерть, вона хотіла, щоб усе відкрилося, аби помститися чоловіку, який довів її до таких крайнощів. Я вірю, що, якби тоді мав можливість побачити її, вона назвала б ім'я і попросила покарати його, чого б мені це не вартувало.

Він подивився на мене.

– Ви не вірите у передчуття?

– О так, вірю, у певному сенсі. Якщо, як ви кажете, від неї буде звістка...

Я затих. Двері тихо відчинилися, і з'явився Паркер із тацею та кількома листами на ній.

– Вечірня пошта, сер, – повідомив він, передаючи тацю Екройду.

Потім зібрав кавові чашки та вийшов.

Я відволікся на мить, а тоді знову глянув на Екройда. Він застиг кам'яним бовдуром, втупившись у довгастий синій конверт. Інші листи впали на долівку.

– Її почерк, – прошепотів він. – Мабуть, учора ввечері вона виходила та відправила його перед... перед тим, як...

Він розірвав конверт і витягнув кілька цупких аркушів. Потім метнувся поглядом на мене.

– Ви впевнені, що зачинили вікно? – запитав він.

– Цілком, – здивовано відповів я. – А що?

– У мене цього вечора якесь дивне відчуття. Неначе за мною шпигують. Що це?..

Він рвучко обернувся. Я теж. Нам обом здалося, що ми почули клацання дверного замка. Я підійшов до дверей і відчинив їх. Там нікого не було.

– Нерви, – пробурмотів Екroyд.

Він розгорнув аркуші та почав тихо читати вголос:

Дорогий мій, любий мій Роджере... Життя за інше життя. Я побачила це... Побачила це сьогодні на вашому обличчі. Тому я вибираю єдиний вільний для мене шлях. Залишаю на вас покарання тієї людини, яка за минулий рік перетворила мое життя на земне пекло. Я не хотіла назвати вам його імені сьогодні пополудні, але обіцяю написати його тепер. У мене немає ні дітей, ні близьких родичів, яких варто пошкодувати, тому не бійтеся розголосу. За можливості, Роджере, мій найдорожчий Роджере, пробачте мені те зло, яке я могла вам заподіяти, бо, коли прийшов час, я однаково не змогла цього зробити...

Екroyд зупинився, аби перегорнути аркуш.

– Шеппарде, даруйте, але я мушу прочитати це на самоті, – мовив він непевно. – Це призначено для моїх очей, і лише для них.

Він заховав лист у конверт і поклав його на стіл.

– Пізніше, коли я буду сам.

– Ні, – вигукнув я, не стримавшись, – прочитайте зараз.

Екroyд подивився на мене трохи здивовано.

– Будь ласка, вибачте, – побуряковів я. – Я не мав на увазі читати це вголос. Просто прочитайте, доки я ще тут.

Екroyд похитав головою.

– Ні, я краще зачекаю.

Із якоїсь незрозумілої для себе причини я не відступався:

– Принаймні прочитайте ім'я того чоловіка!

Проте Екroyд упертий, як осел: що більше наполягаєш на чомусь, то більше він

опирається. Усі мої аргументи виявилися марними.

Лист принесли за двадцять хвилин до дев'ятої. Я виходив з кімнати за десять хвилин до дев'ятої, а лист так і не було прочитано. Я затримав руку на клямці, озирнувся, чи нічого не забув зробити. Нічого не згадав. Похитавши головою, вийшов і зачинив за собою двері.

Я здригнувся, бо побачив перед собою Паркера. Він мав збентежений вигляд, тож я вирішив, що той, мабуть, підслуховував.

Яке гладке, м'яке та масне обличчя в цього чоловіка. І його погляд однозначно підозрілий.

– Містер Екройд звелів не турбувати його, – повідомив я холодно. – Він просив мене переказати вам.

– Звісно, сер. Мені... Мені вчувся дзвінок.

На таку очевидну брехню я не вважав за потрібне відповісти. Провівши мене у хол, Паркер допоміг мені вдягнути пальто, і я ступив у ніч. Місяць був за хмарами, і все здавалося дуже темним і тихим.

Годинник на сільській церкві вдарив дев'яту, коли я проходив через паркові ворота. Повернувши ліворуч, до села, я майже наштотхнувся на чоловіка, який рухався у протилежний бік.

– Це дорога до «Парку папороті», містере? – хрипко запитав незнайомець.

Я глянув на нього. Через натягнутий на самі очі капелюх і піднятий комір пальто я не міг роздивитися його обличчя, але схоже, то був юнак. Із грубим і простакуватим голосом.

– Оце ворота парку, – кивнув я.

– Дякую, містере. – Він замовк, а потім додав зовсім зайве: – Бачите, я нетутешній.

Він попрямував собі далі. І коли я озирнувся за ним, юнак уже минав ворота.

Дивно, його голос нагадав мені інший, знайомий голос, але чий, згадати не вдалося.

За десять хвилин я вже був удома. Керолайн мучила цікавість, чому я повернувся так рано, тож для її задоволення я трохи дофантазував, як провів вечір. Утім, не міг позбутися моторошного відчуття, що вона бачить мене наскрізь.

О десятій я підвівся, позіхнув і запропонував піти спати. Керолайн погодилася. Був вечір п'ятниці, а щоп'ятниці я заводжу годинники. Отож, як завжди, я взявся до цієї справи, а

Керолайн подалася переконатися, чи добре прислуга замкнула кухню.

Було чверть по десятій, коли ми піднімалися сходами. Я щойно ступив на останню сходинку, як у вітальні озвався телефон.

– Місіс Бейтс, – одразу ж сказала Керолайн.

– Боюся, що так, – спохмурнів я.

Я збіг сходами та підняв слухавку.

– Що? – зойкнув я. – Що? Звісно, я негайно вирушаю.

Я побіг нагору, схопив мою валізу та кинув туди пару зайвих пов'язок.

– Телефонував Паркер, – гукнув я Керолайн, – з «Папороті». Там щойно виявили, що Роджера Екройда вбито.

Розділ п'ятий. Убивство

Майже миттєво я вивів машину та помчав до «Папороті». Вистрибнув з машини й нетерпляче натиснув гудзик дзвінка. Ніхто не відчинив, і я натиснув знову.

Тоді я почув брязкання ланцюжка, і на порозі постав Паркер – із цілком безпристрасним, незворушним обличчям.

Я протиснувся повз нього до холу.

– Де він? – різко кинув я.

– Даруйте, сер?

– Ваш господар. Містер Екroyд. Що ви витріщилися на мене! Ви повідомили поліцію?

– Поліцію, сер? Ви сказали поліцію? – Паркер дивився на мене, наче на примару.

– Що з вами, Паркере? Якщо, як ви говорите, вашого господаря вбито...

Паркеру забило подих.

– Господаря? Вбито? Неможливо, сер!

Тепер уже я витріщився на нього.

– Хіба то не ви телефонували мені хвилин зо п'ять тому з повідомленням, що вбито містера Екройда?

– Я, сер? О, ні, сер, справді! Я б навіть уявити собі таке не міг.

– Тобто ви хочете сказати, що все це жарт? Що з містером Екройдом усе гаразд?

– Вибачте, сер, але той, хто телефонував, скористався моім ім'ям?

– Переповім дослівно те, що я почув: «Це доктор Шеппард? Це Паркер, мажордом із «Папороті». Сер, приїжджайте негайно. Містера Екройда вбили».

Ми з Паркером безпорадно тупилися один в одного.

– Дуже недобрий жарт, сер, – нарешті шоковано озвався той. – Яке нахабство сказати таке!

– Де містер Екройд? – раптом запитав я.

– Гадаю, він усе ще у своєму кабінеті, сер. Дами вже лягли, а майор Блант і містер Реймонд у більярдній.

– Я, мабуть, просто зайду до нього на хвилинку й погляну, – вирішив я. – Знаю, він не хотів, аби його турбували, та цей дивний лихий жарт не дає мені спокою. Я просто хочу переконатися, що з ним усе гаразд.

– Безумовно, сер. Я теж відчуваюся неспокійно. Якщо ви не проти, я проведу вас до дверей, сер.

– Зовсім ні, – запевнив я. – Ходімо.

Я пройшов у двері праворуч, Паркер слідом за мною. Ми опинилися у маленькому передпокої, звідки невеличкий сходовий проліт вів до спальні Екройда, і я постукав у двері кабінету.

Відповіді не було. Я повернув клямку – двері замкнено.

– Дозвольте мені, сер, – попросив Паркер.

Дуже спритно, як на людину його статури, він став на одне коліно й зазирнув у замкову шпарину.

– Ключ устромлено в замок, сер, – повідомив він, підводячись. – Ізсередини. Містер Екройд, мабуть, замкнувся зсередини та, ймовірно, задрімав.

Я схилився і перевінив твердження Паркера.

– Схоже, все гаразд, – припустив я, – та все ж, Паркере, я розбуджу вашого господаря. Я не заспокоюся і не поїду додому, доки не почую від нього самого, що з ним усе гаразд.

Промовивши це, я схопився за клямку й гукнув:

– Екройде, Екройде, на хвилинку.

Відповіді так і не було. Я кинув погляд через плече.

– Я не хочу тривожити домашніх, – вагаючись, зауважив я.

Паркер пішов зачинити двері до великого холу, з якого ми прийшли.

– Гадаю, тепер усе добре, сер. Більярдна на іншому боці будинку, як і кухня та спальні дам.

Я кивнув із розумінням. Тоді несамовито загупав у двері та, нахилившись, майже закричав у замкову шпарину:

– Екройде, Екройде! Це Шеппард. Впустіть мене.

І знову тиша. Жодних ознак життя із замкнутої кімнати. Ми з Паркером презирнулися.

– Слухайте, Паркере, – сказав я, – я збираюся виламати двері... чи, краще, разом. Відповідальність беру на себе.

– Якщо ви так вважаєте, сер, – погодився Паркер досить невпевнено.

– Так, вважаю. Я не на жарт занепокоений містером Екройдом.

Я окинув поглядом невеличкий передпокій і схопив важкий дубовий стілець. Ми з Паркером узяли його поміж себе й пішли в наступ. Раз, двічі, тричі ми вдарили по замку. На третьому ударі той зламався, і ми влетіли до кімнати.

Екройд сидів у кріслі перед каміном, де я й залишив його. Його голова впала набік, а трохи нижче від коміра піджака проглядався блискучий шматочок крученого металу.

Ми з Паркером наблизилися до розпластаного тіла. Я чув, як мажордом із різким свистом утягнув повітря.

– Зарісали ззаду, – прошелестів він. – Шахливо!

Він протер хусточкою мокре чоло, а потім боязко простягнув руку до руків'я кинджала.

– Не торкайтеся, – різко кинув я. – Ідіть зателефонуйте до поліції. Розкажіть, що сталося. Потім повідомте містера Реймонда та майора Бланта.

– Слухаю, сер.

Усе ще витираючи спітніле чоло, Паркер швидко вийшов.

Я зробив ту дрібничку, яку треба було. Я остерігався, аби не порушити положення тіла й не зачепити кинджала. Витягши його, нічого не зміниш. Зрозуміло, що Екройд уже якийсь час мертвий.

Затим за дверима почувся переляканий і сповнений недовіри голос молодого Реймонда.

– Що ви таке говорите? О, це неможливо! Де лікар?

Він покwapливо виринув на порозі, а тоді завмер – з обличчя збігла фарба. Його відсторонила чиясь рука, і до кімнати ступив Гектор Блант.

– Боже мій, – озвався Реймонд уже з-за його спини, – то це правда!

Блант пішов просто до крісла. Він схилився над тілом, і я, подумавши, що, як і Паркер, він хоче схопити руків'я кинджала, відтягнув його однією рукою.

– Нічого не можна рухати, – пояснив я. – Поліція повинна побачити його таким, який він зараз.

Блант одразу ж кивнув на знак згоди. Його обличчя було, як завжди, незворушним, проте за застиглою маскою я нібито розгледів ознаки хвилювання. Тим часом Джеффри Реймонд уже наблизився до нас і втупився в тіло з-за Блантового плеча.

– Який жах, – пробурмотів він.

Він відновив самовладання, та коли зняв пенсне, яке зазвичай носив, і почав протирати

його, я помітив, що його рука тремтить.

– Грабіж, я гадаю, – припустив він. – Як проник злочинець? Через вікно? Щось зникло?

Він підступив до письмового столу.

– Ви думаєте, це грабіж? – повільно запитав я.

– А що ще? Питання про самогубство, як на мене, не стоїть?

– Ніхто б сам себе так не заколов, – запевнив я. – Це, без сумніву, вбивство. Але який мотив?

– Ворогів у Роджера не було взагалі, – тихо промовив Блант. – Вочевидь, це грабіжники. Але що шукали ті злодії? Здається, нічого не чіпали.

Він оглянув кімнату. Реймонд продовжував розкладати папери на письмовому столі.

– Схоже, нічого не зникло. Жодна з шухляд не має ознак злому, – нарешті зауважив секретар. – Якась загадка.

Блант ледь кивнув головою.

– На долівці кілька листів, – зазначив він.

Я подивився вниз. Три чи чотири листи й досі лежали там, де їх впустив Екройд раніше ввечері.

Але синій конверт із листом місіс Феррас зник. Я саме збирався дещо сказати, як у будинку пролунав дзвінок. У холі прозвучали голоси, а тоді з'явився Паркер із місцевим інспектором поліції та констеблем.

– Добрий вечір, джентльмени, – привітався інспектор. – Мої співчуття! Містер Екройд був гідним, добрим джентльменом. Мажордом каже, що це вбивство. Ви заперечуєте нещасний випадок чи самогубство, докторе?

– Повністю, – відповів я.

– Ох! Погані справи.

Він підійшов і став над трупом.

– Його чіпали? – різко запитав він.

– Лише щоб переконатися, що ознак життя немає, – проста процедура. Тіла я взагалі не торкався.

– Ага! І все вказує на те, що вбивця втік... принаймні поки-що. А тепер розповідайте все детально. Хто знайшов труп?

Я ретельно виклав усі обставини.

– Повідомлення телефоном, кажете? Від мажордома?

– Повідомлення, якого я не робив, – палко запевнив Паркер. – Я не наближався до телефону весь вечір. Інші підтвердять це.

– Дуже дивно. Докторе, голос був схожий на Паркерів?

– Гм... не стверджуватиму, що я зауважив. Просто я сприйняв це за належне.

– Природно. Гаразд, то ви дісталися сюди, зламали двері та знайшли бідолашного містера Екройда в такому стані. Докторе, як довго, гадаєте, він мертвий?

– Принаймні півгодини... можливо, більше, – відповів я.

– Двері було замкнено зсередини, кажете? А вікно?

– Я особисто зачинив його та замкнув на шпінгалет раніше ввечері на прохання містера Екройда.

Інспектор підійшов до вікна та відслонив штори.

– Що ж, зараз його відчинено, – зазначив він.

І справді, вікно було відчинено, а нижню раму піднято до упору.

Інспектор витягнув кишеньковий ліхтарик і підсвітив підвіконня знадвору.

– Без сумніву, він пішов цим шляхом, – констатував, – і ввійшов теж. Бачите оце?

У світлі потужного ліхтарика проступало кілька чітких слідів. Схоже, то було взуття з гумовими шипами на підшвах. Особливо чіткий слід вів досередини, інший, який трохи перекривав його, – назовні.

– Ясно як божий день, – підсумував інспектор. – Зникло щось цінне?

Джеффри Реймонд похитав головою.

– Нічого такого, щоб ми вже виявили. Містер Екройд ніколи не тримав нічого цінного в цій кімнаті.

– Угу, – прогук інспектор. – Злочинець виявляє відчинене вікно. Влазить досередини, бачить містера Екройда, що там сидить чи, може, задрімав. Злочинець завдає удару ззаду, потім у нього здають нерви, і він утікає. Покинувши досить чіткі сліди. Ми впіймаємо його без жодних труднощів. Підозрілі незнайомці тут ніде не вешталися?

– Ой! – раптом скрикнув я.

– Що, докторе?

– Цього вечора я зустрів чоловіка на виході з воріт. Він запитав мене про дорогу до «Парку папороті».

– О котрій годині це було?

– О дев'ятій рівно. Я чув, як годинник вибив годину, коли проходив через ворота.

– Можете його описати?

Я описав усе, що зміг.

Інспектор повернувся до мажордома:

– Хтось, хто підпадає під такий опис, наближався до парадного входу?

– Ні, сер. Цього вечора взагалі ніхто не приходив.

– А через задній вхід?

– Не думаю, сер, але перевірю.

Він підступив до дверей, але інспектор зупинив його порухом великої руки.

– Дякую, не треба. Я сам перевірю. Та спершу більш-менш точно визначимось із годинами. Хто востаннє бачив містера Екройда живим?

– Може, я, – припустив я. – Коли йшов... зараз згадаю... десь за десять хвилин до дев'ятої. Він сказав мені, що не хоче, аби його турбували. Я переказав розпорядження

Паркеру.

– Саме так, сер, – поважно виголосив Паркер.

– Містер Екройд був живий о пів на десяту, – вставив Реймонд. – Я чув його голос.

– З ким він розмовляв?

– Оцього я не знаю. Звісно, на той час я вважав, що з ним доктор Шеппард. Я мав запитати його дещо про документи, з якими працював, а коли почув голоси, пригадав, як він сказав, що хоче поговорити з доктором Шеппардом і щоб йому не перешкоджали. Тому пішов. А тепер виявилося, що доктор уже пішов?

Я кивнув.

– Чверть по дев'ятій я був удома, – продовжив я. – І не виходив, поки до мене не зателефонували.

– Хто міг бути з ним о дев'ятій тридцять? – запитав інспектор. – Не ви... містере... м-м...

– Майор Блант, – підказав я.

– Майор Гектор Блант? – перепитав інспектор, і в його голосі забриніли нотки поваги.

Блант тільки ствердно кивнув головою.

– Гадаю, ми зустрічалися раніше, сер, – зазначив інспектор. – Я вас одразу не впізнав, але ви зупинялися в містера Екройда торік, у травні.

– У червні, – виправив Блант.

– Справді, то був червень. Отже, як я вже запитував, то не ви були з містером Екройдом сьогодні о дев'ятій тридцять вечора?

Блант похитав головою.

– Я не бачив його після вечері, – зізнався він.

Інспектор повернувся до Реймонда:

– А ви, сер, не чули, про що йшлося в розмові?

– Я почув тільки фрагмент, – почав секретар, – і, оскільки припускав, що містер Екройд із

доктором Шеппардом, цей уривок видався мені дуже дивним. Як я пам'ятаю дослівно, містер Екройд сказав: «Звернення до мого гаманця були такими частими останнім часом» – так і сказав «останнім часом» – «що, боюся, я більше не можу виконати це прохання...» Я відразу ж пішов, тому нічого більше не почув. Але дуже здивувався, бо доктор Шеппард...

– ... не позичає ні для себе, ні для інших, – закінчив я.

– Вимагання грошей, – задумливо мовив інспектор. – Можливо, для нас це важлива підказка. – Він звернувся до мажордома. – Кажете, Паркере, ви нікого не впускали через парадний вхід сьогодні ввечері?

– Саме так, сер.

– Тоді містер Екройд мав особисто впустити незнайомця. Але я не зовсім розумію...

Інспектор, здалося, на кілька хвилин замислився.

– Зрозуміло одне, – озвався він нарешті, виринувши з глибокої задуми, – містер Екройд був живий і здоровий о пів на десяту. Це востаннє, коли відомо, що він був живий.

Паркер винувато закашлявся, й інспектор одразу ж звернув на нього свій погляд.

– Щось не так? – різко спитав він.

– Пробачте, сер, але після того його бачила міс Флора.

– Міс Флора?

– Так, сер. Мабуть, за чверть до десятої. Саме тоді вона сказала мені, що сьогодні ніхто не повинен турбувати містера Екройда.

– То він відправив її до вас із цим повідомленням?

– Не зовсім, сер. Я ніс тацю із содовою і віскі, коли міс Флора, яка саме виходила з цієї кімнати, зупинила мене, сказавши, що дядько не хотів, аби його турбували.

Інспектор подивився на мажордома більш пильно, ніж раніше.

– Вам уже говорили про небажання містера Екройда, аби його турбували, еге ж?

Паркер почав затинатися. Його руки затрусилися.

– Так, сер. Так, сер. Ваша правда, сер.

– І все ж, ви мали намір потурбувати його?

– Я забув, сер. Тобто я про те, що завжди приношу віскі з содовою в цей час і питаю, чи є ще якісь розпорядження, тож я подумав... ну, я поводився, як завжди, не замислюючись.

Саме в цей момент я зауважив, що Паркер дуже підозріло збуджений. Бідний чоловік тремтів і посмикувався.

– Гм, – видав інспектор. – Я мушу негайно поговорити з міс Екroyд. Наразі ми залишимо цю кімнату так, як є. Я повернуся сюди, коли почую розповідь міс Екroyд. Для застереження зачиню та замкну вікно.

Уживши запобіжних заходів, інспектор вийшов у хол, а ми попрямували за ним. Він зупинився на мить, поглянув на невеличкі східці й кинув через плече до констебля:

– Джонсе, краще зостаньтеся тут. Не впускайте до цієї кімнати нікого.

Паркер шанобливо втрутився:

– Пробачте, сер. Якщо замкнути двері до головного холу, ніхто не матиме доступу до цієї частини будинку. Ці сходи ведуть лише до спальні та ванної кімнати містера Екroyда. Зв'язку з рештою будинку нема. Колись тут були двері, але містер Екroyд замурував їх. Він хотів, щоб його кімнати належали йому цілком.

Для прояснення ситуації я додав чорновий ескіз правого крила будинку. Невеликі сходи, як пояснив Паркер, вели до однієї великої спальні, утвореної внаслідок об'єднання двох кімнат, а також прилеглої ванни та туалету.

Інспектор зрозумів ситуацію з першого погляду. Коли ми опинилися у великому холі, він замкнув за собою двері та поклав ключ до кишені. Потім тихо проінструктував констебля, і той налаштувався піти.

– Треба розібратися з тими слідами від взуття, – сказав інспектор. – Але спершу мушу перекинутися кількома словами з міс Екroyд. Вона останньою бачила дядька живим. Вона

вже знає?

Реймонд похитав головою.

– Тоді ще зо п'ять хвилин не говоритимемо. Вона краще відповість на запитання, якщо не буде засмучена правдою про свого дядька. Скажіть їй, що сталося пограбування, і запитайте, чи вона не проти одягтися і зійти, щоб відповісти на кілька запитань.

Реймонд пішов нагору виконувати доручення.

– Міс Екройд зараз зійде, – повідомив він, повернувшись. – Я переказав їй те, що ви порадили.

Не минуло й п'яти хвилин, як Флора, у світло-рожевому шовковому кімоно, зійшла сходами. Вона здавалася неспокійною і збудженою.

Уперед виступив інспектор.

– Добри вечір, міс Екройд, – привітався він чемно. – Боюся, була спроба пограбування, тож ми хочемо, щоб ви допомогли нам. Що то за кімната? Більярдна? Заходьте сюди та присядьте.

Флора присіла на краєчок широкого й завдовжки з усю стіну дивана та подивилася на інспектора.

– Я не дуже зрозуміла. Що вкрадено? Що я повинна вам розповісти?

– Загалом таке, міс Екройд. Паркер стверджує, що ви виходили з кабінету свого дядька за чверть до десятої. Це так?

– Саме так. Я прийшла побажати йому на добраніч.

– Час точний?

– Ну, це було десь тоді. Напевно не скажу. Можливо, пізніше.

– Ваш дядько перебував сам чи з кимось іще?

– Він був сам. Доктор Шеппард уже пішов.

– Ви часом не зауважили, вікно було відчинено чи зачинено?

Флора похитала головою.

– Не можу відповісти. Штори було опущено.

– Саме так. А дядько повадився звично?

– Думаю, так.

– Можете розповісти нам, як саме все відбувалося?

Флора на мить замовкла, наче намагаючись згадати.

– Я зайшла і сказала: «Добраніч, дядьку, я лягаю спати. Сьогодні я втомилася». Він щось пробурмотів і... Я підійшла, щоб поцілувати його, а він сказав, що сукня мені личить, а тоді попросив піти, позаяк він зайнятий. І я пішла.

– Він просив, щоб його не турбували?

– О, так, а я й забула. Він сказав: «Перекажи Паркеру, що сьогодні мені більше нічого не потрібно, і щоб він мене не турбував». Я зустріла Паркера біля дверей і переказала йому дядькове прохання.

– Саме так, – підтвердив інспектор.

– Ви не розповісте мені, що вкрадено?

– Ми не... впевнені, – вагаючись, відповів інспектор.

У широко розплющених очах дівчини з'явилася тривога. Вона скочила на ноги.

– Що сталося? Ви щось від мене приховуєте?

Рухаючись, як зазвичай, непомітно, між нею та інспектором виріс Гектор Блант. Флора ледь простягнула руку, він узяв її у свої долоні, погладжуючи, наче маленьку, і вона повернулася до нього, ніби в цьому безпристрасному, кам'яному обличчі було те, що обіцяло їй підтримку та безпеку.

– Погана новина, Флоро, – тихо промовив він. – Погана новина для всіх нас. Ваш дядько Роджер...

– Так?

– Це стане для вас важким ударом. Та рано чи пізно... Бідний Роджер мертвий.

Флора відступила від нього, її очі розширилися від жаху.

– Коли? – прошепотіла вона. – Коли?

– Боюся, одразу по тому, як ви пішли, – серйозно сказав Блант.

Флора схопилася рукою за горло, коротко зойкнула – і я встиг підхопити її у повітрі. Вона втратила свідомість, і ми з Блантом перенесли її нагору та вклали в ліжку. Потім я попросив його розбудити місіс Екройд і повідомити їй новину. Флора незабаром отямилась, і я привів до неї маму, пояснивши, як дбати про дівчину. Тоді поквапився униз.

Розділ шостий. Туніський кинджал

Я зустрів інспектора на виході з дверей, що вели до кухонних приміщень.

– Як молода леді, докторе?

– Саме оговтується. З нею її мати.

– Це добре. Я допитував слуг. Усі вони стверджують, що сьогодні ввечері біля чорного ходу нікого не було. Ваш опис того незнайомця досить нечіткий. Для продовження чи не могли б ви повідомити нам щось конкретніше?

– Боюся, що ні, – з жалем відповів я. – Розумієте, ніч була темна, а хлопець мав піднятий комір пальта й насунутий на очі капелюх.

– Гм, – гмикнув інспектор. – Схоже на те, що він хотів приховати своє обличчя. Впевнені, що не знаєте його?

Я відповів, що ні, хоч і не так рішуче, як належало б: згадав своє враження, що десь чув голос незнайомця. Доволі невпевнено я пояснив це інспектору.

– Кажете, голос грубий, простакуватий?

Я погодився, але мені спало на гадку, що та грубість була трохи перебільшена. Коли, на думку інспектора, чоловік волів приховати своє обличчя, то він міг би так само спробувати змінити свій голос.

– Докторе, ви не проти знову пройти зі мною до кабінету? Є ще дещо, про що я хочу вас

запитати.

Я неохоче погодився. Інспектор Девіс відімкнув двері передпокою, ми пройшли, і він знову замкнув їх за собою.

– Ми ж не хочемо, щоб нас турбувати, – мовив він похмуро. – І не хочемо, щоб нас підслухали. Що там за історія з шантажем?

– Шантажем! – приголомшено вигукнув я.

– Це плід Паркерової уяви? Чи в цьому справді щось є?

– Якщо Паркер чув про шантаж, – повільно протягнув я, – то напевно підслуховував за дверима крізь замкову щілину.

Девіс кивнув.

– Найвірогідніше. Розумієте, я саме перевіряю, що робив Паркер того вечора. Направду мені не сподобалася його поведінка. Чоловік щось знає. Коли я почав розпитувати його, він злякався і почав щось верзти про шантаж.

Я миттєво ухвалив рішення.

– Добре, що ви порушили цю тему, – промовив. – Я все ще намагався вирішити, чи зізнаватися, поклавши руку на серце, чи ні. Власне, вже вирішив усе вам розповісти, проте чекав слушної нагоди. І зараз вона з'явилася.

І я описав усі події того вечора так, як виклав їх тут. Інспектор проникливо слухав, час від часу ставлячи запитання.

– Найнезвичніша історія, яку я чув, – підсумував він, коли я закінчив. – І ви кажете, що лист безслідно зник? Погано, це справді дуже погано. Це дає нам те, що ми шукаємо, – мотив для вбивства.

Я кивнув.

– Я розумію.

– Кажете, містер Екroyд натякнув на свою підозру про причетність когось із домашніх? Домашні – досить гнучке визначення.

– Ви ж не думаєте, що Паркер – та особа, яку ми шукаємо? – запитав я.

– Дуже схоже на те. Він вочевидь підслуховував під дверима, коли ви вийшли. Пізніше міс Екройд настовхнулась на нього зогинцем біля дверей, коли заходила до кабінету. Припустимо, він спробував знову, коли вона була вже далеко. Заколов Екройда, замкнув двері зсередини, відчинив вікно, виліз із кабінету та прокрався до бокових дверей, які заздалегідь відчинив. Як вам таке?

– Проти цього є лише один факт, – повільно промовив я. – Якби Екройд дочитав той лист після мого відходу, як він планував, то не бачу сенсу в тому, що він продовжував сидіти далі та прокручувати все у своїй голові ще годину. Він би відразу покликав Паркера, звинуватив його та здійняв би добрячий галас. Пам'ятайте, Екройд був холериком.

– Можливо, саме тоді він не мав часу дочитати лист, – висловив здогад інспектор. – Ми знаємо, що хтось був з ним о пів на десяту. Якщо той відвідувач з'явився відразу після вас, а потім, коли відвідувач пішов, міс Екройд зайшла побажати доброї ночі, він не зміг би повернутися до листа майже до десятої години.

– А телефонний дзвінок?

Може, Паркер його зробив перед тим, як подумав про замкнені двері та відчинене вікно. Потім він передумав чи запанікував, тож вирішив сказати, що нічого не знає. Запевняю вас, так і було.

– Та-ак, – протягнув я із сумнівом.

– У будь-якому разі можна з'ясувати правду про дзвінок на телефонній станції. Якщо його з'єднали звідси, то не розумію, як хтось інший, крім Паркера, міг зателефонувати. Зважаючи на це, він – наш. Але тримайте все в таємниці. Не тривожитимемо його, доки не зберемо всіх доказів. Я нагляну, чи не припуститься він помилки. А на позір зосередимося на вашому таємничому незнайомцеві.

Він підвівся із крісла біля письмового столу, де сидів, широко розставивши ноги, і підступив до нерухомого тіла у кріслі.

– Нам повинна дати підказку зброя, – зауважив він, спрямувавши погляд угору. – Це щось зовсім унікальне, як на мене. Антикварна річ.

Він зігнувся, уважно вивчаючи руків'я, і я почув задоволений вигук. Потім, дуже обережно, він притиснув руками трохи нижче від руків'я та витягнув лезо з рани. Все ще тримаючи зброю так, щоб не торкатися руків'я, він помістив її в широку порцелянову чашу, яка прикрашала камін.

– Так, – видав він, кивнувши. – Справжній витвір мистецтва. Таких небагато.

Це була справді гарна річ: вузьке конусоподібне лезо під руків'ям із вишуканим металевим переплетенням скрупульозної ручної роботи. Він обережно торкнувся леза пальцем, перевіряючи його гостроту, й зобразив оцінювальну гримасу.

– Боже, яке лезо, – вигукнув. – Навіть дитина могла б угородити його в людину, наче в масло. Небезпечно мати таку іграшку.

– Можна я зараз належно огляну тіло? – запитав я.

Він кивнув.

– Уперед.

Я провів ретельне обстеження.

– І? – поцікавився інспектор, коли я завершив.

– Не обтяжуватиму вас науковими термінами, – почав я. – Прибережемо це для розслідування. Удар завдав праворукий, що стояв позад нього. І смерть вочевидь настала миттєво. Із виразу обличчя покійника зрозуміло, що удар був цілком неочікуваним. Мабуть, він помер, не знаючи, хто вбивця.

– Мажордами вміють пересуватися тихо, мов кішка, – зауважив інспектор Девіс. – У цьому злочині небагато таємничого. Погляньте на руків'я кинджала.

Я поглянув.

– Насмілюся зазначити, для вас вони не очевидні, та я бачу їх достатньо чітко. – Він притишив голос. – Відбитки пальців!

Інспектор відступив на кілька кроків, аби оцінити реакцію на ці слова.

– Так, – зронив я м'яко. – Гадаю, що так.

Не розумію, чому мене мають за не обтяженого інтелектом. Я читаю детективні історії та газети. Зрештою, я людина із пересічними здібностями. Якби на руків'ї кинджала знайшлися відбитки пальців ніг, це була б зовсім інакша справа. Отоді я б зобразив достатньо здивування та благоговіння.

Гадаю, інспектора роздратувало те, що йому ніяк не вдавалося мене вразити. Він узяв порцелянову чашу та попросив мене супроводжувати його до більярдної.

– Побачимо, чи містер Реймонд зможе розповісти нам щось про цей кинджал, – пояснив

він.

Знову замкнувши за собою зовнішні двері, ми пройшли до більярдної, де знайшли Джеффрі Реймонда. Інспектор тримав свій експонат.

– Стикалися із цим раніше, містере Реймонд?

– Ну... Мабуть... я майже впевнений, що це антикварний подарунок містерові Екройду від майора Бланта. Він з Марокко... ні, з Тунісу. Отже, злочин скоїли ним? Яка незвичайна річ. Здається, це майже неможливо, та навряд чи існує два такі кинджали. Привести майора Бланта?

Не чекаючи на відповідь, він покvapливо вийшов.

– Такий хороший хлопець, – зауважив інспектор. – Є в ньому щось чесне та щире.

Я погодився. За ті два роки, поки Джеффрі Реймонд виконував обов'язки секретаря Екройда, я ніколи не був свідком його збентеження чи втрати самовладання. Я знаю його як дуже відповідального секретаря.

За хвилину чи дві Реймонд повернувся в супроводі Бланта.

– Я мав рацію, – схвильовано повідомив Реймонд. – Це туніський кинджал.

– Майор Блант іще не бачив його, – заперечив інспектор.

– Бачив, коли заходив до кабінету, – спокійно промовив чоловік.

– То ви впізнали його?

Блант кивнув.

– Ви нічого не говорили про це, – підозріло зауважив інспектор.

– Невдалий момент, – пояснив Блант. – Балаканина у невдалий момент може завдати чимало шкоди.

Він достатньо спокійно витримав проникливий погляд інспектора.

Останній нарешті щось буркнув і відвернувся. Він приніс кинджал Бланту.

– Ви досить упевнені щодо нього, сер. Ви впізнаєте його, не сумніваючись?

– Цілком. Узагалі жодних сумнівів.

– Де цю... е-е-е... антикварну річ зазвичай зберігали? Можете сказати, сер?

Відповів секретар.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=36340648&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания